

ИМАНУЕЛ КАНТ

1724-1804

Философска система на Кант. Основоположник на немската класическа философия. Основна теза – липсата на способност за съждение е точно това, което се нарича глупост. Кант е може би най-големия философ на Запада. Известен с това, че слага край на метафизиката и създава теория на разума и неговите граници. Той повлиява дълбоко на най-новата философия. Философията на Кант се дели на докритически и критически период. През докритическия период се занимава с въпроси от природознанието, с гравитационното взаимодействие, представя си възникването на слънчевата система. През критическия период създава критическия си идеализъм. Остро критикува френския материализъм. Подлага на анализ познавателните способности на човека, на човешкия разум. Той дели света на материален-свят в себе си, ноумен – непознаваем и свят на представите за материален свят- свят в себе си, феномен познаваем. В областта на етиката, според Кант човек е свободен като разумно същество. Свободата е свойство на волята на разумните същества. Той може да създаде закон за действията на всички и това е категорическия императив: действай така, че човек да е винаги цел, а не само средство. Според Кант в областта на познанието има три стъпала-сетивно, на разсъдъка и на разума. Вторите две се извършват чрез мисленето. Априори-даденост на човека преди опита. Антиноми-по един и същ начин можеш да докажеш дадена теза или да я отречеш.

ГЕОРГ ХЕГЕЛ

1770-1831

Роден в Щутгарт, умира от холера. Той е идеалист, диалектик. Обосновава диалектиката като наука. Диалектика-движение, изменение. Законите на диалектиката са закони за развитието на света. Законът за единството и борбата на противоположностите дава отговор на въпроса-защо, по силата на какви причини се развива светът; законът за преминаване на количествените изменения в качествени-как, по какъв начин, в каква форма се извършват промените, а законът за отрицание на отрицанието-каква е посоката на развитието. Тези закони са еднакво валидни за природата, обществото и

мисленето. Всяко нещо при Хегел преминава през три стъпала. Приветства падането на Бастилията. Издава “Феноменология на духа”, “Науката Логика”, “Философия на правото”. Остро критикува и отхвърля теорията на двата свята на Кант. Идеалист е защото приема за първооснова на всичко разумният, мислещ, абсолютен дух. Абсолютният дух преминава през три степени на своето саморазвитие: абсолютна идея – все още е в духовното си състояние; преминава в материално състояние – възниква природата; връща се в началното си състояние. Тези си възгледи разработва във “Философия на духа”, “Наука за логиката”, “Философия на природата”. Всичките са в три части.

ЛУДВИГ ФОЙЕРБАХ

Преподава логика. Написал “Мисли за смъртта и безсмъртието” – заради това е уволнен. Пише “История на новата философия” и др.. Остро критикува философията на Хегел, заявява, че тя е “мъртва философия”. Материалист-природата е първата и последна реалност. Тя няма нито начало, нито край. Всичко е взаимодействие. Природата се извежда от материята. Приема двете степени на познание – сетивното и мисленото. Според Фойербах “Религията е дъщеря на невежеството”. След него настъпва разпадане на класическия начин на философия.

КАРЛ МАРКС

1818-1883

Маркс е символ на рационалната утопия за създаване на съвършено общество чрез промяна на човека, обществото и света. Според немския мислител-революционер историята има закони. Основен закон е съответствието между общественото битие и общественото съзнание. След това идва икономическата база и основното нейно противоречие: производителни сили – производствени отношения, проявени чрез класови борби и революции. Според Маркс човекът се е развивал благодарение на способността си да се труди.

СИДХАРТА ГАУТАМА – БУДА

Буда значи просветлен. Велик мъдрец. Буда бил принц в индийското владение Шакия и живял до двадесет и девет години, без да познава страданието. Тогава бил поразен от срещата си с мъките на раждането, стареенето и смъртта. Той изоставил двореца, жена си и детето си и се отдал на аскетизъм. След шест години Буда се убедил в невъзможността да постигне просветление по този начин. Така бившият принц открил Средния път. Учениците му го изоставили, защото започнал да приема нормална храна. Философията в Индия възниква второ хилядолетие пр. н. е. "Брахма" – дух, главен бог. Будизъм-човек, може да постигне щастието си и на този свят – чрез самовглъбяване, мислене. В Индия е школата на Черваките. За тях в основата на всичко стоят – вода, огън, въздух и земя. Те са материалисти и плуралисти. Вайшешика и Няя са продължители на тази школа.

ГЪРЦИЯ

8-2 век пр. н. е..

Философията в Гърция има три периода в своето развитие: зараждане-тогава работят Йонийските философски школи (Милетска школа-Талес, Ефеска школа-Хераклит); разцвет-Сократ, Аристотел, Емпедокъл; упад-Епикур, стоиците. В началото на 6 век в полисите има 7 мъдреци.

ТАЛЕС – най-богатият търговец в миналото, единствен философ. Основател на първата философска школа – Милетската. По-късно е наричан "първият философ", "първият математик". Има много открития. За първооснова на света приема водата. Земята има формата на плосък диск, който плува във вода. Негова мисъл е "Кое е трудното – да познаваш себе си, а кое е лесното – да даваш съвети".

АНАКСИМАНДЪР

Той е ученик на Талес. За първооснова на всичко приема безпределната материя-апейрон. "Животът се появява от влагата, под влиянието на слънчевата светлина". Според него Земята има формата на цилиндър. Стои неподвижно във

Вселената защото е наравно с другите планети.

АНАКСИМЕН

Той е ученик на Анаксимандър. Взема за първооснова въздуха. Пръв различава планетите от звездите. Поставя началото на натурфилософската мисъл. Материята е единна, безпределна.

ХЕРАКЛИТ(ТЪМНИЯ)

Той е основател на Ефеската школа. Критикува себеподобните, пише "За природата" в три части. За първооснова на всичко приема огъня. Теорията му е че "Запалването на огъня е зараждането на живота". "Панта рей"-основен принцип, от който твърди: "Всичко тече, всичко се променя". "Логос"-основен закон, върху чиито закономерности се развива светът. Всичко е в движение, всичко е в развитие. "Познай себе си" – според него първата степен на познанието е сетивната, а втората степен е мисленето.

ИТАЛИЙСКА ШКОЛА

ПИТАГОР

Роден е на остров Самос, той е идеалист. Потомствен аристократ, ненавижда демокрацията. Отива в Египет, за да беседва с жреците и остава там 22 год.. Попада в плен и е отведен във Вавилон, където по това време е силно развита математиката. Остава 12 год. И след това основава Питагорейския съюз. Това е тайна организация, в която се е влизало много трудно. Имало е три год. проверовъчен срок, 8 год. само слушател и след това можеш да беседваш с учителя. Питагорейския съюз е изпълнявал три функции: религиозна община, военен съюз-заговори за сваляне на демокрацията, философска школа-за природата. Питагор делеял всички на три: богове, богочовеци и обикновени хора. Принос: те са първите философи, които първи използват понятието "космос"- в центъра на космоса стои слънцето. Земята има идеалната форма на кълбо. Имат принос и в математиката. Основната им теза е, че

числото е в основата на всичко, разделят числата на четни и нечетни, като поставят в основата единицата. Всяко конкретно се определя от количествената характеристика. Разглеждат човешката душа на три части – ум, разум и страст. Теза: "Прави големи неща, но не обещавай големи неща".

ЛЕВКИП

Материалист и атомист. Допуска съществуването на атомите като неделими частици. За него битието – това са атомите, а небитието празното пространство, в което се движат атомите.

ДЕМОКРИТ (СМЕЕЩИЯТ СЕ)

Материалист и атомист. Син на най-големия земевладелец в Абдера. Предмет на философските изследвания на Демокрит били: астрономия, философия, психология и много други. Написал над 70 труда. За него светът е материален – съществува вечно във времето. Атомите – това е битието, а небитието – това е празното пространство. Атомите са различни по форма и по тежест. Те са във вечно движение в пространството. От движението на атомите се образуват сложните тела, а те са преходни, защото имат в себе си празно пространство.

ЕПИКУР

Създател на Епикуровата школа. Материалист и атомист. Написва над триста трактата. Атеист е – отхвърля Бога. Противниците му казват, че философията му е философия на тълпата. Има спорове с църквата. Въвежда и определя трите вида движение на атома. В областта на познанието повтаря Демокрит – две степени на човешкото съзнание – сетивно и мисловно.

СОКРАТ

ПЛАТОН

Гениален философ със знатен и според някои божествен произход. Ученик на Сократ, обективен идеалист. Учил изкуства (поезия и музика) и математика при Евклид. Станал и отличен борец (оттук прякорът "Платон" – широкоплещест). Попаднал в кръга на Сократ на 20 години и слушал беседите му осем години. Срещал се с персийските магьосници в Кярена и ходил в Египет. Запознал се с питагорейците в Сиракуза. Попаднал в робство, участвал във войни. Написал много диалози и създаде Академията – философско училище в Атина, на входа на което пишело: Да не влиза незнаещият геометрия. Свършил живота си на един сватбен обед през 107-мата олимпиада. Платон приема, че човешката душа е безсмъртна. Според него в основата на всичко стои Бога. В творчеството на Платон има два периода – сократически и идеалистически.

АРИСТОТЕЛ

Велик античен философ. Роден в Стагира (оттук името Стагирит). Създаде първата европейска система на науките. На 17 години постъпва в Платоновата Академия, където прекарва 20 години (до смъртта на Платон). Критичен дух. "Обичам Платон, но по-скъпа ми е истината". Пътешества на Изток. На петдесет години е поканен да възпитава и учи Александър Македонски – син на императора Филип. След убийството на Филип на сватбата на дъщеря му Аристотел се връща в Атина и основава своя школа в гимназията до храма на Аполон Ликейски (оттук Ликей) или още школата на перипатетиците. Умира на остров Евбея на 62 години. Написал множество важни философски съчинения. Първи дал определение за това "що е мислене", определя видовете сетивно познание. Приема, че познанието има две степени – сетивно и мислено. Определя шестте вида движение. Има принос в зоологията.

ФИЛОСОФИЯТА В РИМ

Рим възниква в продължение на няколко века. Градът води множество войни като завладява и днешна Гърция. Римляните търсят прагматичното във философията.

РИМСКИ ЕПИКУРИЗЪМ

ТИТ ЛУКРЕЦИЙ КАР

Той е най-яркият представител на римският епикуризъм. Атеист, материалист, атомист. Казва че “Богът е резултат от човешкия страх”. Написал е “За природата на нещата”. Тит учи, че Вселената е съставена от две условни различни начала-материални тела и пространство. Материалните тела са прости(неделими, неунищожими, вечни) и сложни(преходни, унищожими). Приема две степени на човешкото познание-сетивното, мисленото.

РИМСКИ СТОИЦИЗЪМ –идеалистическо направление в Рим. Представители: Сенека, Цицерон, Марк Аврелий.

СЕНЕКА

Той е роден в Кордоба, Испания. Завършва право, много талантлив и буден. Написал 9 философски трагедии. Бил голям интригант. Според него в основата на всичко стои Бога. Споделя идеята за пасивното и активното начало.

МАРК АВРЕЛИЙ

Той бил сирак, отгледан е от дядо си. Император на Римската империя. Написал “Насаме със себе си”. Според него обществото и природата се управляват от един общ дух(Бог). Заимства идеи от Платон.

ЦИЦЕРОН

Той бил велик оратор. Това не е истинското му име ,а псевдоним, който означава грах. Учителят му по красноречие бил от гръцките острови. Председател на Сената, но

слаб политик.Изгонен от Рим от Цезар и след това е обезглавен.

СРЕДНОВЕКОВНА ФИЛОСОФИЯ

Пада Западната Римска империя.През 15-16 век е Възраждането.Господства християнството.Църквата използва философията за утвърждаване на властта,като се разделя на две.Развива се в Ирак,Узбекия,Армения,Индия.

АВИЦЕНА

Той е материалист,приема учението на Аристотел.Остро критикува алхимиците заради философския камък.Занимавал се много с медицина.

АВРЕЛИЙ АВГУСТИН

(354-430)

Роден в семейството на обеднял римски патриций.Учи в Картаген,после отива в Рим,където оглавява школата по риторика.На 32 год. става епископ.След смъртта си е канонизиран.Патристика-това е философия за светите отци.

ФИЛОСОФИЯТА НА НОВОТО ВРЕМЕ

Това е времето от втората половина на 17 век,тогава е победата на буржоазните революции.Развива се материализма и идеализма,а също така и рационализма-той дава приоритет на човешкото мислене.

ФРАНСИС БЕЙКЪН

Той е основоположник на материализма в Англия. Завършва право в Кеймбридж, става лорд пазител на държавния печат. Хвърлен е в затвора, след като излиза от там написва "Великото възстановяване на науките". Отрича схоластиката. Материалист. В основата на човешкото познание са сетивните данни и мисленето. За приложение на индуктивния метод изготвя три таблици. Индукция и анализ-таблици на присъствието и отсъствието, анализ-таблица за изменение на явлението. Според него материалния свят е обективен и съществува независимо от човешкото съзнание. Всички неща имат за основа материята. Най-важното свойство на материята е движението. За него светът е познаваем.

ТОМАС ХОБС

Материалист. Пренася закономерностите на механиката във философията. Известно време е учител в Италия и там се запознава с Галилей. Продължител е на теорията на Бейкън. Написал е "За тялото", "За човека" и др.. Отхвърля учението за двете истини. "Времето е мярка" казва той за движението. Разглежда движението като най-просто движение в пространството. Времето и пространството са запълнени с материя. За него човек е телесно същество, като душата му е материална мислеща субстанция.

ДЖОН ЛОК

Работи в английското посолство в Берлин. Написал "Опит върху човешкия разум". Отхвърля учението на Рене Декарт, че разумът е даден от природата. Негова е мисълта "TABULA RASA" – "ЧИСТА ДЪСКА". Според него идеите са два вида – външни и вътрешни.

ИДЕАЛИЗМЪТ В НОВАТА ФИЛОСОФИЯ

ДЖОРДЖ БЪРКЛИ

Роден е в Ирландия. Издигнат за епископ. Приема вътрешните идеи за първооснова. Отхвърля учението на материализма като нечестиво учение. Отхвърля Бога, отхвърля безсмъртието на човешката душа, отхвърля задгробния живот. Според него материалните неща не съществуват обективно – те са комбинация на усещания. Отрича материалното.

ДЕЙВИД ХЮМ

Роден в Единбург, Шотландия. Занимавал се с юридическа и търговска дейност, но заминава да учи във Франция. Там пише трудове. Във връзка е с Жан Жак Русо, Дидро и др. След това се връща в Англия като голям философ. Той е идеалист – за първооснова приема Бога. Разделя човека на две части – материална (тялото - преходна) и духовна (душата – непреходна). Той е скептик и емпирист. Развенчава идеята за субстанцията. Той показва липсата на необходими връзки между нещата. Затова и знанието ни е несигурно. Научното изследване е ограничено в човешката природа. Светът е поток от преживявания и няма същности като материя, идея или Аз. Той тече през нас като наш опит и от него остават впечатления и идеи.

РАЦИОНАЛИЗМЪТ В НОВАТА ФИЛОСОФИЯ

РЕНЕ ДЕКАРТ

(1596 – 1650)

Създава рационализмът в новата философия, основата на който е човешкият разум и човешките идеи. Създава и науката “аналитична геометрия”. Изследвал е природата и като физик, физиолог, медик. Син е на благородник, учил е в йезуитски колеж, следвал право и медицина в Поатие. Пътувал често, отдавал се на мисловни занимания с наслада. Служи в холандската армия и живее двадесет години в тази страна поради мекия климат и свободните порядки. Основен принцип – съмнявай се във всичко. Щом се съмняваш, значи мислиш. Написал е “Метафизически разсъждения” и др..

БАРУХ СПИНОЗА

1632 – 1677

Велик холандски философ. Роден в Амстердам, в семейството на богат еврейски търговец. Получава юдейско възпитание. Запленен от Декарт, математиката и природознанието. Предлагат му пенсия за да не критикува религията. "Библията е съставена от човека, не е божествена даденост". Отлъчен от църквата, обречен на самота и изгнание. Приема че в основата на всичко стои материалната субстанция. От нея въз основа на модусите възникват отделните предмети. Приема трите степени на познание – сетивно, разсъдъчно и разумно. Основна теза: "Човекът над нищо не е така малко властен, както над езика си". Постоянно сменя местожителството си. Последните три години от живота си прекарва в Хага. Принципен и доблестен човек. Отхвърля предложение да посвети своя книга на френския крал Луи 14 срещу пенсия. Издържа се от шлифовка на леци, в което става майстор. Умира от туберкулоза.

ЛАЙБНИЦ

Моралист, идеалист, плуралист. Духовно начало многобройно. На 15 год. е студент в университет. Философските си възгледи излага в "Нови опити върху човешкия разум". По негов план се строи Руската академия на науките. Приема, че материята е във вечно движение. Поддържа тезата, че материята освен че е в движение, тя търпи и въздействие.

РАЗВИТИЕ НА МАТЕРИАЛИЗМЪТ ВЪВ ФРАНЦИЯ ПРЕЗ 18 ВЕК

Атеисти. Шества инквизицията, заражда се буржоазията, която остро критикува монархията. вземат външните идеи на Лок